پژوهش درپزشکی (مجله پژوهشی دانشکده پزشکی)
دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شهید بهشتی
دوره ۲۹، شماره ۳، پاییز ۸۴، صفحات ۲۳۱ تا ۲۳۴

Original Article

بررسی مقایسه‌ای خودپنداره دانشجویان سال اول و چهارم دانشکده توانبخشی دانشگاه شهید بهشتی

دکتر پروین دیباج نیا ×

× دانشکده توانبخشی، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی

چکیده

سابقه و هدف: *ورود به دانشگاه مقطعی بسیار حساس در زندگی جوانان است که غالباً با تغییرات زیادی در روابط اجتماعی و بین فردی آنها همراه است. هدف این مطالعه، بررسی تغییر خودپنداره دانشجویان در جریان تحصیلات دانشگاهی و ارتباط آن با متغیرهای فردی است.*

روش بررسی: *در این مطالعه توصیفی تحلیلی، جامعه آماری شامل ۱۱۱ دانشجوی سال اول و ۱۰۲ دانشجوی سال چهارم دوره کارشناسی دانشکده توانبخشی بود. جهت سنجش خودپنداره از آزمون کارل راجرز استفاده گردید. به منظور تجزیه و تحلیل آماری از نرم‌افزار SPSS و آزمون کای دو استفاده شد.*

یافته‌ها: *۱۳/۱ درصد دانشجویان دارای خودپنداره طبیعی و ۸۶/۹ درصد دارای خودپنداره ضعیف و منفی بوده و ارتباط معنی‌داری بین تاهل، سن و جنس با خودپنداره بدست نیامد. مقایسه ۲ گروه دانشجویان سال اول و چهارم نشان داد که تحصیلات دانشگاهی نقشی در تغییر خودپنداره آنان ندارد.*

نتیجه‌گیری: *عدم ارتباط معنی‌دار خودپنداره با تحصیلات دانشگاهی و وجود خودپنداره ضعیف و منفی در اکثریت دانشجویان، ضرورت توجه و پرداختن بیشتر به مسائل روانی و عوامل تاثیرگذار را نشان داده و فعال کردن مراکز مشاوره‌ای را طلب می‌نماید.*

واژگان کلیدی: *خودپنداره، آزمون راجرز، دانشجویان.*

مقدمه

از دیدگاه علم روانشناسی و روانپزشکی تعاریف متنوعی از خودپنداره با تاکید بر عناصر مختلف تشکیل دهنده آن ارائه شده است. ممکن است بتوانیم به طور کلی خودپنداره را به عنوان تصویری که از خودمان داریم تعریف کنیم. خودپنداره یکی از مفاهیم اصلی نظریه راجرز است و شامل مجموعه ویژگیهایی است که شخص به عنوان یک موجود منحصر بفرد از خود ادراک می‌کند. خودپنداره از طریق روابط اجتماعی کسب می‌شود. راجرز معتقد است که به سبب تعاملهای شخص با اطرافیانش در محیط مفهومی از خویشتن که به طور گسترده مبتنی بر ارزیابی‌های سایرین است گسترش می‌یابد. شخص خود را براساس آنچه سایرین تصور می‌کنند ارزیابی می‌نماید نه برحسب آنچه که خودش احساس می‌کند. به عقیده راجرز شخص به دلیل نیاز به توجه مثبت به ارزیابی‌های دیگران توجه می‌کند. این نیاز نیرومند در شخص موجب می‌شود تا وی در قضاوتهایش در مورد ارزشهای خود به ارزیابی‌های سایرین زیادتر از ارزیابی‌های خود توجه کند (۱).
از نظر راجرز فردی که از خودپنداره قوی و مثبت برخوردار است در مقایسه با فردی که خودپنداره ضعیف دارد، نظرهای کاملاً متفاوتی نسبت به جهان خواهند داشت. خودپنداره لزوماً منعکس کننده واقعیت نیست بلکه ممکن است شخصی که بسیار موفق و مورد احترام است خود را آدم شکست خورده‌ای

آدرس نویسنده مسئول: تهران، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، دانشکده توانبخشی، دکتر پروین دیباج نیا (**email**: pdibajnia@noavar.com)
تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۸۳/۳/٦
تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۸٤/٦/۱۲

[Downloaded from pejouhesh.sbmu.ac.ir on 2026-11-15]

بپندارد. خویشتن دیگر در نظریه راجرز خویشتن آرمانی است. در همه ما تصوری درباره اینکه چگونه آدمی می‌خواهیم بشویم وجود دارد. هرچه خویشتن آرمانی به خویشتن واقعی نزدیک‌تر باشد فرد راضی‌تر و خشنودتر خواهد بود. فاصله زیاد بین خویشتن آرمانی و خویشتن واقعی به نارضایی و ناخشنودی منجر می‌گردد (۱). Byrne (به نقل از هوجی ورینزولی) با ارائه تعریفی دقیق‌تر معتقد است که خودپنداری شامل نگرش‌ها، احساسات و آگاهی ما از تواناییها، مهارتها، ظاهر و پذیرش اجتماعی خودمان است (۲). به سخن دیگر، خودپنداری به مجموعه احساسات و برداشت‌های فرد از خویشتن اطلاق می‌شود. این خویشتن ادراک شده به نوبه خود بر ادراک فرد از جهان و هم بر رفتار او تاثیر می‌گذارد (۱).

در پژوهش Asamen که در دانشجویان آسیایی و آمریکایی انجام شد، دانشجویانی از خودپنداره ضعیف‌تری برخوردار بودند که بیشتر احساس بیگانگی می‌کردند (۳).

در پژوهشی دیگر نیز رابطه معکوس بین خودپنداره و احساس بیگانگی گزارش شده است (۴). در ایران تحقیقات پراکنده‌ای در این مورد انجام شده است. ولی نوری در بررسی خودپنداره در دانشجویان زن رشته زبان انگلیسی دانشگاه آزاد رودهن سال اول و دوم به رابطه معنی داری بین سن آزمودنیها و سال تحصیلی و خودپنداره نرسیده است و تنها رابطه مثبتی بین احساس بیگانگی با خودپنداره منفی گزارش شده است (۵).

اسماعیلی فارسانی به بررسی خودپنداره در دانشجویان دانشگاههای دولتی و آزاد اصفهان پرداخته و خودپنداره دانشجویان دانشگاه دولتی را از دانشگاه آزاد بیشتر گزارش کرده است. همچنین بین خودپنداره و رضایت از زندگی زناشوئی همبستگی وجود داشته است (۶).

نویدیان در بررسی رابطه احساس بیگانگی و خودپنداره دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی زاهدان به خودپنداره ضعیف در دختران دانشجو کمی بیشتر از پسران اشاره کرده و به رابطه معنی داری بین جنسیت، تاهل و خودپنداره آنان نرسیده است (۷).

مواد و روشها

هدف اصلی در این بررسی، تغییر خودپنداره دانشجویان در جریان دوره تحصیلات دانشگاهی می‌باشد. جامعه آماری این پژوهش شامل ۱۱۱ دانشجوی سال اول و ۱۰۲ دانشجوی سال چهارم دوره کارشناسی دانشکده توانبخشی دانشگاه شهید بهشتی می‌باشد که در بهمن ماه ۱۳۸۰ مورد بررسی قرار گرفتند. از ۲۱۳ نفر دانشجو ۱۶۳ نفر زن (۷۶/۵٪) و ۵۰ نفر مرد (۲۳/۵٪) و تعداد ۵ مورد بدلیل ناقص بودن پرسشنامه حذف گردید. روش نمونه‌گیری تصادفی (قرعه‌کشی براساس شماره دانشجویی کلیه دانشجویان سال اول و چهارم دانشکده) و نوع بررسی توصیفی ـ تحلیلی می‌باشد. ابزار این تحقیق آزمون خودپنداری راجرز شامل دو فرم بود. در هر دو فرم مجموعه‌ای یکسان از ۲۵ زوج صفت شخصیتی متضاد ارائه شده که آزمودنی باید در پاسخگویی به فرم اول براساس اینکه خود را در ارتباط با هر صفت چگونه می‌بیند توصیف کند. پس از تکمیل فرم اول آزمودنی باید در پاسخگویی به فرم دوم در مورد هر صفت از زوجهای صفات متضاد در دامنه‌ای از نمرات ۱ تا ۷ قرار گیرد. در نمره‌گذاری این آزمون میزات تفاوت نمرات آزمودنی برای هر صفت در فرمهای مذکور محاسبه می‌شود. اگر نمره بدست آمده بین ۰ تا ۷ باشد فرد از خودپنداره مثبتی برخوردار است. چنانچه نمره آزمونی بین ۷ تا ۱۰ باشد نشانه خودپنداری منفی و ضعیف می‌باشد.

یافته‌ها

در این بررسی ۲۳/۵ درصد از دانشجویان پسر (۵۰ نفر) و ۷۶/۵ درصد آنان دختر (۱۶۳ نفر) بوده و همچنین ۹۳/۴ درصد از دانشجویان مجرد (۱۹۹ نفر) و فقط ۶/۶ درصد از آنان متاهل (۱۴ نفر) می‌باشند. ۴۵/۵ درصد آنان زیر ۲۰ سال (۹۷ نفر)، ۵۰/۷ درصد ۲۰ تا ۲۵ سال (۱۰۸ نفر) و ۳/۸ درصد بالای ۲۵ سال (۸ نفر) بودند.

براساس بررسی آماری، ۱۳/۱٪ از دانشجویان دارای خودپنداره طبیعی و ۸۶/۹٪ از آنان دارای خودپنداره ضعیف و منفی هستند. درصد خودپنداره طبیعی پسران کمی بالاتر از دختران است. از ۱۸۰ مورد خودپنداره ضعیف ۱۴۱ دختر و ۳۹ مورد پسر می‌باشند. همچنین از ۲۸ مورد خودپنداره طبیعی ۲۱ مورد دختر و ۷ مورد پسر می‌باشند.

از ۱۰۹ نفر دانشجو سال اول ۱۷ نفر خودپنداره طبیعی (۱۵/۶ درصد) و ۹۲ نفر خودپنداره ضعیف داشته (۸۴/۴ درصد) داشته و از ۹۹ مورد دانشجوی سال چهارم ۱۱ نفر خودپنداره طبیعی (۱۱/۱ درصد) و ۸۸ نفر خودپنداره ضعیف داشته‌اند (۸۸/۹ درصد). مقایسه این دو گروه نشان داد که تحصیلات دانشگاهی با خودپنداره دانشجویان ارتباط معنی‌داری از لحاظ آماری ندارد (NS).

در بررسی رابطه خودپنداره با متغیر جنس، از ۱۶۲ نفر دختر ۲۱ نفر خودپنداره طبیعی (۱۳ درصد) و ۱۴۱ نفر خودپنداره ضعیف داشته (۸۷ درصد) و از ۴۶ نفر پسر ۷ مورد خودپنداره

[Downloaded from pejouhesh.sbmu.ac.ir on 2026-11-15]

طبیعی (۱۵/۲ درصد) و ۳۹ مورد خودپنداره ضعیف داشته‌اند (۸۴/۸ درصد) (NS).

توزیع فراوانی خودپنداره دانشجویان بر حسب سن و تحصیلات در جدول ۱ آورده شده نشان می دهد که در هیچ یک از این موارد رابطه آماری معنی داری وجود ندارد.

در بررسی رابطه تاهل با خودپنداره نتایج آزمون کای دو نشان داد که وضعیت تاهل دانشجویان ارتباط معنی داری از لحاظ آماری با خودپنداره آنان ندارد.

جدول ۱- توزیع فراوانی خودپنداره دانشجویان براساس سن و تحصیلات (به تفکیک جنس)

	خودپنداره		جمع
	طبیعی	ضعیف	
سن (سال)			
زیر ۲۰	(۱۳/۷)۱۳*	(۸۶/۳)۸۲	(۴۵/۷)۹۵
۲۰ تا ۲۵	(۱۲/۴)۱۳	(۸۷/۶)۹۲	(۵۰/۵)۱۰۵
بالای ۲۵	(۲۵)۲	(۷۵)۶	(۳/۸)۸
جمع	(۱۳/۵)۲۸	(۸۶/۵)۱۸۰	(۱۰۰)۲۰۸
سال تحصیلی در پسرها			
اول	(۱۸/۲)۴	(۸۱/۸)۱۸	(۴۷/۸)۲۲
چهارم	(۱۲/۵)۳	(۸۷/۵)۲۱	(۵۲/۴)۲۴
جمع	(۱۵/۲)۷	(۸۴/۸)۳۹	(۱۰۰)۴۶
سال تحصیلی در دخترها			
اول	(۱۴/۹)۱۳	(۸۵/۱)۷۴	(۵۳/۷)۸۷
چهارم	(۱۰/۷)۸	(۸۹/۳)۶۷	(۴۶/۳)۷۵
جمع	(۱۳)۲۱	(۸۷)۱۴۱	(۱۰۰)۱۶۲

* اعداد داخل پرانتز معرف درصد هستند

بحث

داده‌های بدست آمده نشان می‌دهد که در اکثریت دانشجویان بین خود واقعی و خود ایده‌آل تطابق وجود ندارد. درصد خودپنداره طبیعی پسران کمی بالاتر از دختران می‌باشد که با یافته نویدیان (۷) همخوانی دارد. البته اینکه خودپنداره ضعیف در دانشجویان دختر بیشتر می‌باشد را می‌توان به شرایط فرهنگی ـ اجتماعی و ساختار فیزیولوژیک و عاطفی زنان مربوط دانست. این یافته با بررسی‌های Bishop همخوانی دارد که وی به حجم زیادتر مشکلات روانی در دختران دانشجو اشاره دارد (۸).

در بررسی اثر تحصیلات دانشگاهی در تغییر خودپنداره دانشجویان دختر و پسر ارتباط معنی داری بدست نیامد. این یافته با پژوهش ولی نوری همخوانی دارد (۵).

در بررسی متغیر سن و اثر آن بر خودپنداره ارتباط معنی داری بدست نیامد که با پژوهش ولی نوری همخوانی دارد (۵). نویدیان بیشترین حجم مشکلات مربوط به خودپنداره را در سنین ۲۱-۲۰ سالگی (دو سال او دانشگاه) گزارش کرده است (۷). بنظر می‌رسد که انجام پژوهش با نمونه‌های بیشتر و مساوی از هر دو جنس و در مقاطع سنی مختلف نتایج دقیق‌تری را به دست دهد.

در بررسی تاثیر تاهل بر خودپنداره ارتباط معنی داری بدست نیامد. در بررسی نویدیان خودپنداره ضعیف در دانشجویان متاهل (بدون اشاره به جنسیت) کمی زیادتر از افراد مجرد گزارش شده که معنادار نمی‌باشد (۷). به نظر مولف شاید این بدان دلیل باشد که افراد متاهل بیشتر در معرض تنشهای ناشی از نقشهای متفاوت (شغلی، آموزشی، والد بودن و ...) و فشارهای اقتصادی می‌باشند که این خود ضرورت ایجاد حمایتهای اقتصادی و اجتماعی را در دانشجویان نشان می‌دهد.

در اثر تعامل دانشجو با محیط در طی تحصیلات دانشگاهی تقویت خودپنداره مورد انتظار می‌باشد که باتوجه به خودپنداره ضعیف و منفی (۸۶/۹ درصد) در اکثریت دانشجویان مورد بررسی به عنوان بخشی از مشکلات بهداشت روانی دانشجویان، ضرورت توجه و پرداخت بیشتر به مسائل روانی و عوامل تاثیرگذار در محیطهای دانشگاهی و لزوم انجام ارزیابی‌های روانشناختی و ارائه خدمات مشاوره‌ای در جهت بالا بودن سطح سلامت روانی دانشجویان توصیه می‌گردد.

از محدودیتهای بررسی فوق می‌توان به تعداد زیادتر دانشجویان دختر و همچنین کم بودن تعداد متاهلین اشاره کرد. لذا انجام بررسی با تعداد مساوی دختر و پسر و تعداد برابر متاهل و مجرد توصیه می‌گردد.

[Downloaded from pejouhesh.sbmu.ac.ir on 2026-11-15]

REFERENCES

۱. براهنی محمد نقی، شاملو سعید. در ترجمه زمینه روانشاناسی هیلگارد، ریتا ال اتکینسون، ریچاردس اتکینسون (مولفین). چاپ نهم، تهران، انتشارات رشد، سال ۱۳۸۰، صفحات ۱۰۰ تا ۱۰۲.

2. Byrne BM. The general academic self–concept nomological network: A review of construct validation research. Rev Educ Res 1984;54:427-56.

3. Asamen JK, Berry GL. Self–concept, alienation, and perceived prejudice: Implication for counseling Asian Americans. Journal of Multicultural Counseling & Development 1987;15:149-60.

4. Ducharme SH. The relationship of alienation to age, population density and self–concept. Dissertation Abstracts International 1975;36(3-B):1503.

۵. ولی نوری ابوالفضل. رابطه بین احساس بیگانگی و خودپنداری. پژوهشهای روانشناختی، ۱۳۷۳؛ دوره ۳، شماره ۱ و ۲، صفحات ۲۰ تا ۳۱.

۶. اسماعیلی فارسانی بهمن. بررسی ارتباط بین خویشتن پنداری و رضایت از زندگی زناشویی دانشجویان دانشگاههای دولتی و آزاد اصفهان. پایان نامه کارشناسی ارشد (رشته مشاوره). تهران، دانشگاه تربیت معلم، دانشکده علوم تربیتی. سال ۱۳۷۴.

۷. نویدیان علی سالار علیرضا. بررسی رابطه احساس بیگانگی و خودپنداری در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی زاهدان در سال تحصیلی ۷۹-۷۸. طب و تزکیه، ۱۳۸۰؛ شماره ۴۳، صفحات ۱۰ تا ۱۹.

8. Bishop JB, Bauer KW, Trezise E. A survey of counseling needs of male and female of college student. Journal of college Development 1998;36(2):205-10.

[Downloaded from pejouhesh.sbmu.ac.ir on 2026-11-15]